

Життя заповнене самовіддачею!

Життєвий шлях Володимира Юлійовича Сливки як видатної постаті схематично надзвичайно простий: дитинство, навчання, неперервна робота в одній установі. А втім, досягнення цієї неординарної людини викликають зачарованого подиву і найглибшої поваги.

Народився Володимир Сливка 21 квітня 1943 року в невеличкому гірському віддаленому Закарпатському селі Котельниця Воловецького району, що знаходиться в обіймах чарівної природи у підніжжя знаменитої гори Пікуй. В сім'ї сільського вчителя росли шестеро дітей, серед яких Володя був третім. Всі вони з поміж горян помітними вийшли в люди, переживши важкі воєнні і повоєнні роки. Багаті життєвим досвідом батьки зорієнтували дітей здобути в першу чергу спеціальну середню освіту. Так В.Сливка, закінчивши семирічку в сусідньому селі Тишково (в рідному селі була тільки початкова школа), загартований фізично, опускається з поміжгір'я в низовинне місто Виноградів з твердим наміром навчатися в політехнічному технікумі. В 1960 році успішно здобув спеціальність техника-електрика електричних станцій, підстанцій та мереж, особливо престижну в ті часи на Закарпатті. Але жадоба до знань та здобута фахова підготовка "прямую доріжкою" привела здібного юнака на фізико-математичний факультет УЖДУ.

Володимир Сливка привернув до себе увагу, коли ще був абітурієнтом: при складанні усного екзамену з фізики природу рентгенівських променів пояснив на рівні знань студента третього курсу. Так сталося, що високий рівень його знань з фізики за технікум випало вперше визначати автору цих рядків.

Роки навчання в університеті (1960-1965) співпали з тим періодом, коли вже наукова думка в СРСР всерйоз визнала різючі досягнення фізичної науки в Ужгороді за 10-15 років розвитку з нульового рівня (1950 рік). Вже діяли випускаючі кафедри ядерної фізики (з 1953 р.), оптики (з 1957 р.), теоретичної фізики (з 1959 р.), кафедра фізики напівпровідників (з 1963 р.), станція спостереження за штучними небесними тілами (з 1957 року), Були створені всі передумови для відкриття першої в УЖДУ Проблемної науково-дослідної лабораторії фізики електронних зіткнень (з 1965 р.). Були чітко сформованими два глобальні напрямки наукових досліджень: перший – з фізики атома і ядра, другий – з фізики твердого тіла. Саме ці два напрямки привели згодом до створення всесвітньо відомих фізичних шкіл Запісочного І.П. і Чепура Д.В. Для студентів-фізиків привабливими і романтичними були спостереження за супутниками Землі. Адже на Ужгородській станції спостережень вперше в Радянському Союзі, як і лєнінградськими спостерігачами, 6-го жовтня 1957 року був візуально зафіксований перший рукотворний супутник Землі. В таких умовах для студента третього курсу Сливки В.Ю. були досить широкі можливості у виборі спеціалізації. І знову-таки тут зіграла мабуть роль технікумівська підготовка з електрики. Сливка В.Ю. обирає спеціалізацію на кафедрі фізики напівпровідників, без вороття стає назавжди на стежку дослідника в галузі фізики напівпровідників під керівництвом завідувача кафедри – Чепура Д.В. З тих пір відносно

коротке творче життя Дмитра Венедиктовича стало прикладом постійного наслідування, перед заслугами якого схиляють голови не тільки його численні учні, але і всі нащадки, причетні до становлення історії Ужгородського національного університету. Характерною рисою Чепура Д.В. було і те, що зростаючи як науковець і організатор, активно сприяв становленню молодих талановитих людей. Саме з його рекомендації Сливка В.Ю. відразу після закінчення університету в 1965 році вступив до аспірантури зі студентської лави без помітного заділу на кандидатську дисертацію. Цей досить ризикований крок був виправданий взаємною довірою вчителя і учня. За трьохрічний термін аспірантури Сливка В.Ю. практично виконав обсяг експериментальних досліджень. Незабаром в 1970 році 27-річний дослідник здобуває ступінь кандидата фізико-математичних наук після захисту в Чернівецькому державному університеті дисертації на тему: “Оптичні властивості і зонна структура кристалів типу $SbSI$ ”.

Свою трудову діяльність Сливка В.Ю. почав як випускник аспірантури з 15 грудня 1968 – з першої сходинок викладача вузу на кафедрі фізики напівпровідників асистентом. З 21 лютого 1970 року – він уже старший викладач, а з 14 березня 1972 року працює доцентом. За три тижні до тридцятирічного ювілею 1 квітня 1974 року йому присвоєно вчене звання доцента (!).

Обіймаючи посади викладача, Сливка В.Ю. розробляє і успішно читає лекції як загальних курсів, так і з дисциплін спеціалізації, бере активну участь у створенні лабораторних практикумів. Найулюбленишим предметом із загальних курсів був однозвучний з темою кандидатської дисертації розділ оптики. В спецкурсах його приваблювали питання, пов’язані з квантовими приладами, чим він демонструє потяг до найновіших знань: адже квантова електроніка як галузь науки від дня заснування ще не досягла свого десятиріччя.

Поворотним етапом в біографії Сливки В.Ю. став 1972 рік – рік відкриття Проблемної науково-дослідної лабораторії синтезу і комплексних досліджень властивостей нових напівпровідників складної сполуки. При остаточному формуванні штатного розпису на посаду завідувача лабораторії вибір випав на молодого викладача і науковця Сливку В.Ю., хоча на кафедрі вже працювала згуртована когорта талановитих старших за віком, але молодих ще колег. Робота на посаді завідувача ПНДЛ упродовж десяти років (з 14 вересня 1973 року) дали неоцінні наслідки здобутого досвіду організаторської діяльності, який так пригодився в майбутньому! Перш за все слід було налагодити ефективну діяльність підрозділів лабораторії. Зміцнення матеріально-технічної бази вимагало часті та тривалі відрядження у віддалені міста Радянського Союзу (Москва, Ленінград, Горький, Краснодар, Ростов-на-Дону, Мінськ, Таллін та багато інші). Проявляючи титанічну працездатність, розвинута ним бурхлива наукова струміль дала можливість виконати і великий обсяг наукових досліджень. Був розвинутий новий напрям фізичної науки, результати досліджень з якого визначили зміст докторської дисертації “Коливальні спектри і анізотропія міжатомної взаємодії складних халькогенідів і халькогалогенідів”, захищеної ним у 1982 році на засіданні Вченої ради Інституту напівпровідників АН України (м.Київ). Так Сливка Володимир Юлійович став першим серед вихованців кафедри фізики напівпровідників і наймолодшим 39-річним доктором наук Ужгородського державного університету.

Після смерті свого вчителя і наставника Сливка В.Ю. безальтернативно обирається у сорокарічному віці завідувачем кафедри фізики напівпровідників. Цю посаду він обіймає з 31 жовтня 1983 року по сьогоднішній день. Треба було володіти неабиякою мужністю, щоб погодитися керувати найбільшою в університеті кафедрою - з колективом більше 120 чоловік. У квітні 1985 року йому присвоєно вчене звання професора. Сливка В.Ю. не тільки закріпив надбання, здобуті під керівництвом Чепура Д.В., але й зумів поглибити і розширити важливіші напрямки діяльності кафедри. Набутий досвід і стиль роботи, запозичені у Чепура Д.В. (ректора УжДУ 1962 – 1977 років), не могли бути

непоміченими керівництвом УжДУ і у Міністерстві вищої і середньої освіти УРСР. З 10 квітня 1986 року його призначають проректором з наукової роботи, а з 19 квітня 1988 року працює ректором університету в результаті одноставного обрання на Вченій раді УжДУ. Символічно, що це були перші демократичні вибори ректора в нашому університеті після послідовного призначення його попередників (Добош С.В. – 1945, Курішко А.М. – 1945-1949, Ткаченко В.Г. – 1949-1956, Ленарський І.І. – 1956-1961, Чепур Д.В. – 1962-1977, Шульга В.Г. – 1977-1980, Лендшел В.І. – 1980-1988). Таким чином, Володимир Юлійович Сливка у свої 45 років стає восьмим і наймолодшим ректором як в історії УжДУ, так і серед тогочасних ректорів вузів України.

Займаючи відповідальну посаду ректора, Сливка В.Ю. приділяє і далі багато уваги розвитку наукових досліджень на факультеті, посиленню зв'язків наукової роботи з вдосконаленням навчального процесу. Зокрема, кафедра фізики напівпровідників стала ініціатором відкриття нових спеціальностей (поруч з діючою “Фізика”) – “Фізика і технологія матеріалів і компонентів електронної техніки” (з 1988 року) та “Наукоємні фізичні технології” (з 1995 року), які в зв'язку з введенням нового переліку спеціальностей (1998 рік) трансформувалися в “Фізичну та біомедичну електроніку” і “Прикладну фізику”. Ці нововведення змінили обличчя факультету, оскільки підготовка бакалаврів, спеціалістів та магістрів здійснюється нині по трьох напрямках: “Фізика”, “Електроніка” і “Прикладна фізика”. Починаючи з минулого року на кафедрі поновлені і затверджені робочі програми більше 15-ти загальних курсів і 20-ти курсів спеціалізацій.

В наукових лабораторіях кафедри була розроблена технологія синтезу бінарних, потрійних і багатокомпонентних халькогенідних напівпровідників у системах $A^{IV}-B^{VI}$, A^V-B^{VI} , $A^V-B^{VI}-C^{VII}$ та $M-A^V-B^{VI}-C^{VI}$, де М-елементи І-IV груп періодичної системи елементів Д.І. Менделєєва, проведено комплексне дослідження їх фізико-хімічних, оптичних, акустооптичних, електричних, фотоелектричних і люмінесцентних властивостей. Була також показана можливість використання даних матеріалів для потреб оптико- і мікроелектроніки, створення на їх базі акустооптичних модуляторів та рефлекторів світла, а також для оптичного запису інформації і створення різноманітних функціональних елементів електроніки. Ці досягнення здобували високої оцінки на багатьох міжнародних конференціях та різного роду виставках. В 1989 р. авторський колектив вихованців та працівників кафедри фізики напівпровідників (Блецкан Д.І., Борець О.М., Довгошей М.І., Кикинеші О.О., Семак Д.Г., Туряниця І.Д., Туряниця І.І., Химинець В.В., Фірцак Ю.Ю.) на чолі з Сливкою В.Ю. був удостоєний Державної премії України в галузі науки і техніки за цикл робіт “Розробка, дослідження складних некристалічних халькогенідних матеріалів та створення на їх основі елементів оптоелектроніки і лазерної техніки”.

З 1991 року на базі Проблемної лабораторії, кафедри твердотільної електроніки та від хімічного факультету кафедри твердого тіла та напівпровідників створено науково-дослідний Інститут фізики та хімії твердого тіла (ІФХТТ). Директором інституту є теж вихованець кафедри - доктор фіз.-мат.наук, професор Ю.М. Височанський, який одночасно керує всією науковою роботою університету на посаді проректора. Науково-дослідна робота з фізики напівпровідників під керівництвом Сливки В.Ю. стала більш багатогранною, з відповідним розгалуженням у таких напрямках:

- теоретичні дослідження електронних та фононних спектрів складних багатокомпонентних кристалів (зокрема, шаруватих та ланцюжкових), а також гетероструктур;

- комп'ютерне моделювання та експериментальні дослідження фазових переходів та критичних явищ в сегнетоелектричних, сегнетоеластичних та суперіонних халько-, гало- та халькогалогенідних кристалах, включаючи спектроскопію комбінаційного розсіювання світла, прецизійні вимірювання температурних залежностей кристалооптичних та термодинамічних параметрів, а також вивчення їх оптичних,

електрофізичних, п'єзо- та піроелектричних, нелінійно-оптичних, фоторефрактивних та інших властивостей, що визначають можливості їх практичного застосування;

- вивчення впливу стану поверхні твердого тіла на його параметри, зокрема, сегнетоелектричні фазові переходи, а також пошук нових ефективних термоелектричних матеріалів;

- дослідження релаксаційних процесів метастабільних станів в низьковимірних некристалічних халькогенідах та розробка світлочутливих середовищ на їх основі;

- вивчення умов одержання та властивостей склоподібних та аморфних халькогенідних матеріалів та фотоструктурних змін з метою створення на їх основі нових активних середовищ для систем запису оптичної інформації та функціональних елементів;

- дослідження пружних, оптичних, акустооптичних, електрофізичних та інших параметрів халькогенідних стекел, застосовних в якості матеріалів оптоелектроніки видимого та інфрачервоного діапазонів спектру;

- розробка технологічних методів одержання та контролю параметрів високоякісних монокристалів сапфіру великих розмірів.

З 1993 року Сливка В.Ю. – академік АН вищої школи України (відділення фізики, астрономії та матеріалознавства).

Безпосередньо наукові інтереси Сливки В.Ю. стосуються досліджень, в результаті яких одержані вагомні досягнення в галузі фізики і технології халько-, гало-, халькогалогенідних кристалічних та склоподібних матеріалів. Дослідження широкого класу нових сполук дозволило встановити взаємозв'язок між структурними особливостями та спектрами елементарних збуджень різної природи, що лягло в основу багатьох прикладних розробок. Особливе місце належить дослідженням сильних анізотропних напівпровідників, які є актуальними для сучасної фізики і технології. Наслідком поєднання багатопланових експериментальних та теоретичних досліджень в нашій країні стало присудження Державної премії України в галузі науки і техніки у 2001 році за науково-дослідну роботу "Нові фізичні ефекти в сильно анізотропних напівпровідниках і прилади на їхній основі" авторському колективу з 10 вчених: Ужгорода (професорам Сливці В.Ю. та Берчі Д.М.), Києва, Харкова та Львова. Слід наголосити, що вчені Ужгородського національного університету одними з перших у світі розпочали вивчення властивостей сильно анізотропних напівпровідників, внаслідок чого було створено новий науковий напрям. Відповідні розробки вже знайшли застосування в інфрачервоній техніці, системі запису інформації, напівпровідниковому виробництві, біології, медицині та екології. Ректор університету – двічі лауреат Державної премії в галузі науки і техніки є винятковим випадком в мережі вищої освіти України і належить до розряду унікальних.

Не зважаючи на зайнятість адміністративною та громадською роботою Сливка В.Ю. – продуктивний вчений. Він автор понад 250 наукових праць, п'яти монографій, багатьох авторських свідоцтв на винаходи, учасник і організатор наукових конференцій, виставок досягнень наукових досліджень найвищого рівня. Він є членом Ради Західного наукового центру АН ВШ України, редколегій відомих наукових журналів, голова спеціалізованої ради по захисту кандидатських дисертацій на фізичному факультеті УжНУ від дня її відкриття в 1986 році. Підготував 16 кандидатів та 5 докторів наук.

Адміністративна та громадська діяльність Сливки В.Ю. вимагають висвітлення окремою книгою. В 2000 році університет здобув статус національного. Нині це 12-тисячний колектив викладачів, науковців та студентів, зосереджених на 14 факультетах і 34 спеціальностях. Факультети юридичний, інженерно-технічний, післядипломної освіти, фізичної культури і спорту, факультет міжнародних відносин, як філія Київського національного університету ім.Т.Г.Шевченка, відкриті з ініціативи та підтримки ректора університету. Коли він зайняв цю посаду, в університеті працювали 45 докторів наук, сьогодні їх більше 100. Цікаво, що сотий рубіж заповнили і подолали в останні два дні

лютого 2003 року доценти Студеняк І.П. та Міца В.І. – вихованці кафедри фізики напівпровідників, а перший з них – безпосередній учень Володимира Юлійовича. В УжНУ кількість докторів наук на 100 студентів складає 1,7 (найбільшим є цей показник на фізичному факультеті – 4), тоді як по Україні складає біля одиниці.

Високий авторитет Сливки В.Ю. підтверджується і тим, що за часи незалежності України він чотири рази поспіль обирається депутатом Закарпатської обласної ради. Відрадно констатувати, що плідна навчально-методична, науково-дослідна та адміністративна діяльність завідувача кафедри фізики напівпровідників і ректора Ужгородського національного університету Володимира Юлійовича Сливки заслужено відмічені “Почесною відзнакою Президента України (1995 р.), орденом “За заслуги” II ступеня (1998 р.), присвоєно звання міжнародного гранта “Соросівський професор” (1996 р.), став лауреатом спеціального призу регіонального конкурсу “Кращий Закарпатець-2001”. Про нього написано чимало нарисів та взято інтерв’ю. В них – він як людина, наділена багатим спектром позитивних рис: ерудований з широким кругозором, на перший погляд спокійний, а насправді – врівноважений; цілеспрямований і раціональний у прийманні рішень, діловий і вольовий, добрий, але і в достатній мірі строгий, без проявів пихатості доступний у спілкуванні. Чи не цими в основному якостями визначається довголіття завідувача кафедри (20 років) та ректора (15 років).

Зустрічає свій 60-річний ювілей Володимир Юлійович Сливка в розквіті таланту, фізично міцний, словами пісні – “високий та стрункий”, стійкий як гора Пікуй. Колектив фізичного факультету і всі, хто його знають, щиросердечно вітають ювіляра і висловлюють бажання добра, здоров’я, успіхів, наснаги та творчих злетів. Основне його кредо – працювати і перемагати, життя його заповнене самовіддачею у одвічних пошуках істини!

**Людвик Шимон, професор,
декан фізичного факультету**